

Langs voorhee

Een deftig dorp, dat is het, Beetsterzwaag. Een Hoofdstraat met prachtige historische panden en lommerrijke tuinen. Mooie bossen, waarvan vooral die ten oosten van het dorp bekendheid genieten. Maar ook aan de westkant, ingeklemd tussen bebouwing en de A7 en misschien daardoor door de buitenstaander minder bezocht, ligt een aantrekkelijk oud cultuurlandschap.

Tekst: Ard Schouwman
Foto's: Jan Zeeman

De Van Lyndens en Lycklama à Nijholts hadden niet voor niets diep in de buidel getast. De nieuwe kerk van Beets zou een imposant bouwwerk worden, dat elk ander godshuis in de wijde omgeving in de schaduw moest stellen. In 1890 stond de Adelskerk er: rijk versierd, gebrandschilderde ramen, muren van wel een halve meter dik. Maar tegen de adellijke verwachting in ging de concurrentieslag met de kerk van het volkrijkere Beetsterzwaag en met het kerkje van Nij Beets, waar eens - naar men zegt - de arme kerkganger met snert werd gelokt, verloren. Al in 1957 werd de Beetster kerk, gebouwd om de eeuwen te trotseren, gesloten. Tien jaar later trof in een najaarstorm een hevige blikseminslag de toren en ging de spits neer. Tegenwoordig ziet de wandelaar op de heuvel, waar al vanaf de dertiende eeuw een godshuis stond, naast fundamentresten alleen nog een klokkenstoel en een stel graven, waaronder een grafkelder van de Van Lyndens.

Die familie Van Lynden, afkomstig uit Utrecht, liet al vroeg in de negentiende eeuw een zomerverblijf in het Opsterlandster Beetsterzwaag op-

trekken. Dat gebouw, Lyndensteyn, domineert nog altijd de westelijke entree van het dorp. Het herenhuis is sinds de jaren zestig van de vorige eeuw een revalidatiecentrum, nadat het eerst, ter nagedachtenis aan de ziekelijke en mededogende Cornelia van Lynden, een tijdlang had gediend als ziekenhuis waar arme Friese kinderen gratis verpleegd werden.

We zien het statige gebouw liggen als we vanaf restaurant De Freule linksaf de Beetsterweg langs gaan. Via de Helomareed komen we op Kerkepad West, dat ooit de kerk van Beetsterzwaag verbond met die van Beets. In feite is de hele omgeving van Beetsterzwaag doorsneden door lanen, omzoomd door beuken en eiken, en daarop vormt dit kerkepad geen uitzondering. Dat doet het wel door zijn leeftijd - het pad stamt uit de middeleeuwen, terwijl de meeste lanen in de negentiende eeuw werden aangelegd - en door de vroegere hoven van 'boeren met een stem'. Dat waren de rijkere boeren die mee mochten doen in de aanwijzing van de grietman, de man die

De Adelskerk is er niet meer, wel de resten van haar fundamenten

recht sprak en vooring in tijden van strijd. De belangrijkste persoon in de gemeenschap derhalve.

Het Kerkepad West wordt doorkruist door de A7. Deze autoweg, die in de jaren zestig werd verdubbeld, is tegenwoordig een drukke verkeersader die maakt dat ook dit mooie stukje Nederland geteisterd wordt door overmatig motorgedruis. Kort na het viaduct over de snelweg slaan we de eerste weg rechtsaf in naar het stuk opgehoogde aarde waar vroeger de Adelskerk stond. Westwaarts, links van de Beetsterweg, ligt een zandwinningplas. Dit is het gebied waar in de negentiende eeuw veen werd afgegraven. Het was vooral daarmee dat de edelen en goeode burgers van Beetsterzwaag, die het dorp zijn aanzien gaven, hun kapitaal vergaarden over de ruggen van de veenarbeiders. Hun deplorabele toestand was destijds voor predikant Ferdinand Domela Nieuwenhuis aanleiding om zijn geloof af te zweren en in het vervolg, eerst als socialist en later als anarchist, voor te gaan in de strijd om verbetering van het ellendige lot van de armen en verdrukten.

Voorbij de Adelskerkheuvel zien we in de verte een lichte glooiing in het landschap. Het is een leemrug die in de laatste ijstijd is ontstaan. De ondoordringbare laag, bedekt door dekzand van zo'n anderhalve meter dik, brengt kalkrijk water naar het gebied ten westen van de Beetsterweg, in de volksmond bekend als Rome, en zorgt daar in het beekdal van het Oude Diep voor een unieke vegetatie van blauwgras en orchideeën.

Aan het eind van het pad over de leemrug, waar we tussen de productiebossen door weer geregeld machtige beuken tegenkomen, gaan we rechtsaf via het fietspad onder de A7 door. We nemen niet de kortste weg terug naar Beetsterzwaag, maar slaan na driehonderd meter op het hoogste punt van de leemrug linksaf, richting Kortehebben. Een slinger om een grijsgeel, ingrijpend uitgebouwd woudhuis voert richting Boerestreek. Links zien we een voor de streek

n de Adelskerk

Route

Loop vanaf de P-plaats bij restaurant De Freule richting Beetsterzwaag. Steek de Beetsterweg over en ga **LA**. Na 150 m **RA** de Helamored in. Dan **LA** het Kerkepad -West in. Alsmar **RD**, zij het dat u iets rechts moet aanhouden bij groot gebouw met schoorsteen. Vlonder over, hek door, wei over, nog een klaphek door, op pad weer **RD**. Neem scherpe bocht **LA** waar pad zich rechtdoor en naar rechts vertakt als oprijlaantjes voor twee boerderijen. **RA** langs Beetsterweg, viaduct over A7 over, eerste weg **RA**, rechts om kerkheuvel heen, **RD**, volg pad tussen twee boerderijen door, bocht naar rechts, na een meter of 100 in groepje eiken en beuken **LA**, zo'n 500 meter **RD**, dan **RA** betonpad op en onder het tunneltje onder de A7 door. Na 300 m **LA** (waar rechts drie paaltjes pad afsluiten), Zo'n 50 m voor grijsgeel woudhuis **RA**, bij driesprong **LA**, volg pad (verderop sintels) tot Boerestreek, daar **RA**.

Uitstapje: direct **LA** naar kerkje Kortehemmen.

Volg Boerestreek tot aan kruising met Prikwei/Boswei, **RA** Boskwei op. Loop bij scherpe bocht naar rechts **RD** bos in, over sloot meteen weer **RA**, 1ste pad **LA**. Houd groot weiland aan uw linkerhand, pad wijkt wat naar rechts. Voorbij het einde van het weiland gaat u **LA** en dan weer **RA** een zandpad op. Vrij snel aan uw linkerhand het beukenplateautje, volg pad zo'n 600 m. Aan het einde onder de overkapping van een voormalige instrumentenmakerij door en dan nog enkele tientallen meters tot aan klinkerweg, **LA**, meteen weer **RA** (Van Lyndenlaan), aan einde **RA** Hoofdstraat in, 200 m tot aan startpunt.

Bijzonderheden

Lengte: ong. 7 km.

Start: P-plaats restaurant De Freule, Beetsterweg 1.

Bereikbaarheid: A7 (Drachten-Heerenveen) afslag 28.

openbaar vervoer: buslijn 10 (Arriva) vanaf Heerenveen.

Wegen: paden (deels verhard, deels zand), gras, sintel, asfalt, klinker; bij heel nat weer dicht schoeisel aantrekken.

Bijzonderheden: Kerkepad-West, heuvel Adelskerk, kerkje Kortehemmen, beukenplateau rand Corneliabos en Hoofdstraat Beetsterzwaag (o.a. voormalig gemeentehuis en Huize Lyndensteyn met overtuin van tuinarchitect Roodbaard).

Horeca: restaurant De Freule is woensdag t/m zondag vanaf 11:00 geopend; daarnaast biedt het dorp gelegenheden te over om te eten en te drinken.

en diverse graven, een grafkelder en een klokkenstoel.

kenmerkende elzensingel weglopen. Aan een boom aan onze rechterhand hangt een vogelhuisje; de opening doet vermoeden dat het bedoeld is voor een boomvalk.

Op de Boerestreek maken we een uitstapje naar het kerkje van Kortehemmen, één van de oudste gebouwen van Smaltingerland. Het stamt uit de dertiende eeuw, is opgetrokken uit kloostermoppen, voorzien van een klokkenstoel en begin jaren negentig helemaal opgeknapt. De deur heeft een stevig slot, over openingstijden of bezichtigingsmogelijkheden staat niets vermeld. Toch is het kerkhof nog volop in gebruik. Een rondgang brengt een verrassing. Een van de graven is versierd met Tibetaanse gebedsvlaggen en een boeddhabeeldje: Kortehemmen, een buurtschap diep in de Friese wouden, toont zijn oecumenische, multiculturele gezicht.

We keren terug naar de Boerestreek. Achter een ietwat verzakt boerenhuis rechts van de weg staat een indrukwekkende lindeboom. Op de eerste kruising slaan we rechtsaf de Boskwei in, richting Beetsterzwaag. In een scherpe bocht naar rechts steken we rechtdoor het bos in. Via één van de lanen, voorbij een groot en rechthoekig weiland belanden we in een perceel dat in het dorp de laatste tijd voor politieke beroering zorgt. Een wethouder heeft het plan opgevat een fors deel van dit stuk bos te bestemmen voor woningbouw; het platform dat ijvert voor de leefbaarheid van Beetsterzwaag verzet zich daartegen. Een plautje met beuken, sommige zo'n 150 jaar oud, spreekt voor zich: als de omliggende sparren omgaan, is het ook met deze loofbomen, die zonder schaduw fel zonlicht niet kunnen verdragen, gedaan. Maar in het politieke spel wegen ook andere belangen. Iets verderop langs het pad staan we nog even stil op de plek waar jaren geleden iemand bij toeval met de punt van zijn laars een gave vuistbijl blootlegde. Het bos van de Cornelia Stichting staat in een geschiedenis die veel verder teruggaat dan enkele eeuwen.

